

I 2023 markerer forsøksgården Holt på Tromsøya sitt 100-års jubileum. Gården var da, og er fremdeles, verdens nordligste forskningsstasjon innen jord- og plantekultur.

Grunnen til at forsøksgården enda holder denne «rekorden», er ganske naturlig – det er her i Nord-Norge vi har forhold for å drive landbruk. Det kan vi blant annet takke Golfstrømmen for. Andre steder på den nordlige halvkule, som ikke begunstiges av milde havstrømmer, er dominert av permafrost noe som umuliggjør dyrking av jorda i noe omfang. Den korte vekstsesongen med mye lys, og også lysmangelen utenfor sesong gir oss helt spesielle utfordringer, men også muligheter. Det gjelder å være tilpasningsdyktige, innovative, løsningsorienterte og kunnskapsrike, og akkurat dette var initiativet for å etablere en forsøksgård så langt mot nord for 100 år siden. Matsikkerhet og selvforsyning var viktig for befolkninga i nord. Noe som også Karl Fjærvoll, den aller første stasjonslederen på Holt, poengterte grundig i stasjonens forsøksmelding fra 1939 (se foto denne side).

Og det er nettopp i historien dette Ottarheftet starter. I artikkelen «*Forsøksgården Holt*

– *en historisk oversikt*» gis innblikk fra forsøksstasjonens hundreårige historie. Om viktige fokusområder for forskninga, men også hendelser på og rundt stasjonen som var av betydning. Både Karl Fjærvoll og Karl Flovik – Fjærvolls etterfølger som stasjonsleder, mottok kongens fortjenstmedalje i gull for sin innsats innen forskning og utvikling for landbruket i nord.

Klimaet er rammen rundt det arktiske landbruket. Og i artikkelen «*Mye lys og lite varme – Klimaforholdene til det Arktiske landbruket*» beskrives premissene for landbruksproduksjonen. Lyset, som er av en spesiell kvalitet, og lave temperaturer, påvirker plantevekst på ulike vis og kan gi flere av våre vekster helt unike smaksegenskaper. Det var tidlig en forståelse av at plantemateriale fra sørligere enger ikke var særlig godt tilpasset et liv i nord, og det var derfor nødvendig å utvikle egne sorter som kunne gi høye avlinger også her. Målselvnepa, som i dag har fått en geografisk beskyttet betegnelse, er et eksempel

Vi treng ei grei og klår arbeidsline når det gjeld matproduksjon ved potetdyrking m. m. over alt i det nordlegste Noreg — og andre stader og for den saks skuld. Arbeidsprogrammet kan sjå slik ut:

Vi må ha ein potetåker og eit grønsakfelt ved kvar heim som har jord. Det første dyrkingsarbeid ein nybrottsmann skal take til med, er å skaffe seg potetland stort nok til at han har nok poteter til eige matbruk. Ingen må få dyrkingstilskot i nokon form, dersom han ikkje har skaffa seg nok potet til husbruk. Ingen som har jord eller som blir tilvist jord, skal ha rett til forsorgshjelp dersom dei ikkje dyrkar dei potetene dei treng. Den som ikkje vil, han skal. Med andre ord: Det bør vere tvangsdyrking inntil alt er i full sving. Det bør ikkje vere nokon privat sak om ein mann vil skaffe seg nok mat eller ikkje ved dyrking av matnyttige vokstrar. Det bør ikkje vere ei privat sak om ein vil falle samfunnet til byrde eller ikkje.

Men så må ein heller ikkje ha lov til å setje ned folk som bureisarar på jord som på førehand er dømt til å vere ubrukande til potetdyrking her nord.

Det ble årlig publisert offentlige meldinger fra forsøksstasjonen. Denne kraftsalven er fra meldinga for 1939, rett før 2. verdenskrig brøt ut, og speiler antagelig alvorlige geopolitiske strømninger. Fra «Melding frå statens forsøksstasjon på Holt for 1939, ved forsøksleiar Karl Fjærvoll (arbeidsdistrikt Troms og Finnmark).

på foredling og avl som har foregått både i og for landsdelen.

Til tross for at lokal produksjon av grønnsaker, potet og bær er viktig for selvforsyning, og i tillegg kan framvise unike smaksegenskaper, har denne produksjonen gått markant ned de siste 40 årene. Ny giv, nye dyrkingsteknikker og optimisme kan imidlertid være med på å snu denne trenden. Artikkelen nummer tre «*Grøntproduksjon i nord*» omhandler dyrking av potet, grønnsaker og bær, samt ulike bærekraftsaspekter ved grønnsaksproduksjon. I tillegg omtales de siste årenes forbrukertrender som dreier mot en økende interesse for lokalproduserte produkter. Artikkelen avsluttes med et intervju med Bjørn-Ivar Kristoffersen, som driver Nygård hagebruk på Kvaløya. Han forteller fra 60-tallet, hvor torgsalg i Tromsø var populært og et helt vanlig foreteende.

Husdyrholdet og grovfôrproduksjonen er imidlertid enda hjørnesteinen for landbruket her. Nord-Norge er et «grasland», og produksjon av melk og kjøtt på grovfôr er våre største landbruksproduksjoner. Forsøk med gress og andre vekster til fôrproduksjon har derfor alltid utgjort en stor del av forsøksaktiviteten på Holt. Også i dag brukes størsteparten av arealene på gården til nettopp dette. Man kan jo undre seg på om denne jobben aldri tar slutt, men i takt med den teknologiske utviklinga av landbruket og med klimaendringene, er behovet for nytenking og nyutvikling fortsatt til stede. I heftets fjerde artikkel «*Du skal ikke trø i graset – vi tester det nemlig*», fortelles historien om grovfôrforskninga på Holt, metodene som benyttes og noen av forskningsspørsmålene som er i fokus nå.

Men, et godt husdyrhold er avhengig av gode utmarksbeiter. Og det er nettopp disse som er landsdelens store «Pre». Som artikkel fem «*Utmarksbeite for husdyr i Nord-Noreg – stor ressurs, men lite bruk*» beskriver, er det nord i landet at vi finner de største fôrressursene i utmarka – både i mengde og i kvalitet. Kartlegginger av de ulike vegetasjonstypene i et landskap og utarbeidelse av beitekvalitetskart er gode verktøy for å kunne styre husdyr dit de beste ressursene finnes. Beitende dyr holder landskapet åpent og buskfritt til glede for oss som bruker det og også det biologiske mangfoldet. Trenden de siste årene har imidlertid vært færre dyr i utmarka, noe som gjør at kulturlandskapet forsvinner, det reduserer kvaliteten på beitene og gir en reduksjon av det beiteskapte biologiske mangfoldet.

Den siste artikkelen i heftet «*Utmarksressurser i nord*» handler om nettopp de ressursene vi har i utmarka og hvordan disse påvirkes

av klimaendringer og konflikter knyttet til arealbruksendringer hos både mennesker og dyr, hvor den tradisjonelle reindrifta opplever stadig større utfordringer. Også sjørøya – som er en ekte nordnorsk ferskvannsfisk får større utfordringer med endringer i klima og en økende bestand av grågås langs kysten av Norge, gir utfordringer med tap av vinterfôr og behov for avbøtende tiltak.

Gratulerer med dagen til 100-åringen og god lesing!

Ellen Elverland,
hefteredaktør